

УДК 341.231.14

Кароліна Андріївна Варнавська,

*аспірантка кафедри міжнародного і європейського права
юридичного факультету Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна*

Деякі питання захисту жінок-журналістів у мережі Інтернет: міжнародно-правовий аспект

Жінки-правозахисники відіграють важливу роль у захисті і заохоченні прав і свобод людини, гарантованих міжнародно-правовими актами в галузі прав людини у різних сферах суспільного життя. При цьому, суттєве значення має діяльність журналістів, які виконують задачу збору інформації і доведення її до відома громадськості через друковані засоби масової інформації, Інтернет-видання, телебачення тощо. Журналісти в межах здійснення означеної діяльності сприяють забезпеченню прозорості та підзвітності здійснення державної політики, підвищенню рівня обізнаності населення про права людини та вирішенню інших питань, що становлять суттєвий інтерес для суспільства. Саме через цю важливу роль журналісти можуть стати жертвами порушень основних прав людини [1]. Жінки-журналісти при виконанні своїх професійних обов'язків нерідко стають жертвами сексуального насильства або у формі цілеспрямованого статевого насильства або в покарання за свою діяльність; сексуального насильства з боку натовпу щодо журналістів, які висвітлюють публічні події; сексуального насильства над журналістами, які знаходяться в місцях позбавлення волі або в полоні. Вони стикаються зі зростаючою небезпекою, яка наголошує на необхідності взяття на озброєння підходу, що враховує гендерну перспективу [2].

Важливо зазначити, що жінки регулярно стикаються з надмірними проявами насильства за ознакою статі на робочих місцях і за їх межами, в Інтернеті та в інших сферах. Глобальне дослідження «Насильство та утиски щодо жінок у засобах інформації: стан справ у світовому масштабі», яке було проведено в 2014 році, показало, що майже дві третини опитаних журналістів-жінок піддавалися залякуванню в тій чи іншій формі, зазнавали погроз або наруги в зв'язку з їх роботою [3].

Інтернет та інші засоби масової інформації стали важливим джерелом новин. Зростає число журналістів, які працюють у режимі «онлайн», як професійних, так і «громадських», які не мають спеціальної освіти, але при цьому відіграють істотну роль у документуванні та поширенні інформації [1].

Верховним комісаром ООН з прав людини у доповіді A/HRC/35/9 було акцентовано увагу на тому, що жінки-активісти, включаючи жінок-правозахисниць, все частіше використовують інформаційно-комунікаційні технології в цілях пропаганди, комунікації, мобілізації, захисту, доступу до інформації та популяризації своєї діяльності. Однак у той же час інформаційно-комунікаційні технології можуть сприяти розширенню видів спостереження, цензури та утисків, з якими вони можуть стикатися. Спеціальний доповідач з питання щодо заохочення і захисту права на свободу думок і їх вільне вираження також зазначив, що стеження в мережному середовищі здійснює істотний вплив на свободу вираження думок широкого кола вразливих груп, таких як, зокрема, журналісти, а жінки в цих групах стикаються з гендерними ризиками і загрозами (п. 23) [4].

Вказаному вище питанню було приділено увагу в межах ЮНЕСКО, зокрема, в документі 39С/61 (Зміцнення провідної ролі ЮНЕСКО в здійсненні Плану дій ООН щодо забезпечення безпеки журналістів і проблеми безкарності), Генеральна конференція зазначила, що у зв'язку зі збільшенням випадків нападу на жінок-журналістів Організація буде сприяти застосуванню агентствами новин гендерно-орієнтованих протоколів безпеки, які передбачають боротьбу з насильством і домаганнями щодо жінок-журналістів в Інтернеті. ЮНЕСКО також буде прагнути до збільшення штату співробітників, які безпосередньо займаються питаннями безпеки жінок-журналістів і цифрової безпеки (п. 11). Крім цього, в резолюції, що міститься у додатку до документа 39С/61 було запропоновано Генеральному директору зміцнити заходи по боротьбі з особливими погрозами, з якими стикаються жінки-журналісти онлайн (п. 5) [5].

Так, хоча у мережному просторі жінки можуть обходити обмеження, які є однією з характерних рис друкованих засобів масової інформації та телебачення, а також уникати впливу гендерних забобонів і множинних і пересічних форм дискримінації, які заважають жінкам брати участь в роботі ЗМІ, разом з тим мережний простір також є новою платформу для

нападок на жінок. Крім того, журналісти-жінки більшою мірою і частіше піддаються в Інтернеті загрозам насильства, включаючи сексуальне насильство, цькування, доксінг (незаконне розголошення особистих даних в Інтернеті) і сваттінг (помилковий виклик груп оперативного реагування). Жінки, які висвітлюють такі теми, як політика, право, економіка, спорт, права жінок, гендерна проблематика і фемінізм, в особливій мірі схильні до ризику стати об'єктом насильства в мережному середовищі (п. 10) [6].

Спеціальний доповідач з питання про заохочення і захист права на свободу думок також висловив глибоке занепокоєння у зв'язку з переслідуванням журналістів онлайн-ресурсів, наприклад незаконним зламом їх акаунтів, відстеженням їх діяльності в мережі, довільними арештами і затриманнями, а також блокуванням вебсайтів, що містять критику на адресу влади. Такі дії являють собою залякування і застосування цензури (п. 63). Крім цього, Спеціальний доповідач зазначив, що журналістам, які публікують свої матеріали в Інтернеті, має забезпечуватися такий самий захист, який передбачено в статті 19 Загальної декларації прав людини 1948 р. і Міжнародному пакті про громадянські і політичні права 1966 р. [4].

Таким чином, виходячи з вищезазначеного, можемо зробити висновок, що жінки-журналісти відіграють важливу роль у захисті основоположних прав і свобод людини, проголошених міжнародно-правовими актами у галузі прав людини. З урахуванням стрімкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій зросла кількість журналістів, які працюють в мережі Інтернет, та одночасно збільшилась кількість нападів на них. Разом з тим, журналісти-жінки більшою мірою і частіше піддаються в Інтернеті загрозам насильства, оскільки переслідування в Інтернеті найчастіше є анонімним і має надзвичайно інвазивний характер. З огляду на вказане, мають бути розроблені заходи спрямовані на попередження та недопущення порушень прав журналістів (злам акаунтів, блокування вебсайту тощо) в мережі Інтернет з урахуванням особливих потреб жінок.

Список бібліографічних посилань

1. Резолюція Генеральної Ассамблеї ООН. URL: <https://documents-dds-OpenElement> (дата звернення: 18.10.2019).
2. Безопасность журналистов : доклад Управления Верховного комиссара Организации Объединенных Наций по правам человека от 01.07.2013

- A/HRC/24/23 // Организация Объединенных Наций : офиц. сайт. URL: <https://undocs.org/ru/A/HRC/24/23> (дата звернення: 18.10.2019).
3. План действий ООН по обеспечению безопасности журналистов и проблеме безнаказанности // Объединенные Нации права человека : сайт. URL: https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Journalists/UN_plan_on_Safety_Journalists_RU.pdf (дата звернення: 18.10.2019).
 4. Безопасность журналистов и проблема безнаказанности : доклад Генерального секретаря от 04.08.2017 A/72/290 // refworld : сайт. URL: <http://www.refworld.org/cgi-bin/tehis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=59c114e14> (дата звернення: 18.10.2019).
 5. Поощрение, защита и осуществление прав человека в Интернете: пути устранения межгендерного цифрового разрыва с точки зрения прав человека : доклад Верховного комиссара Организации Объединенных Наций по правам человека от 05.05.2017 A/HRC/35/9 // Электронная подписка на документы Организации Объединенных Наций : сайт. URL: <https://undocs.org/ru/A/HRC/35/9> (дата звернення: 18.10.2019).
 6. Укрепление ведущей роли ЮНЕСКО в осуществлении плана действий ООН по обеспечению безопасности журналистов и проблеме безнаказанности : от 02.11.2017 39C/61 // UNESDOC : сайт. URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0025/002599/259913R.pdf> (дата звернення: 18.10.2019).
 7. Доклад Специального докладчика по вопросу о поощрении и защите права на свободу мнений и их свободное выражение Франка Ла Руе : от 07.06.2012 A/HRC/20/17 // Организация Объединенных Наций : офиц. сайт. URL: <https://undocs.org/ru/A/HRC/20/17> (дата звернення: 18.10.2019).

Одержано 01.11.2019